

سلسله نشست های تخصصی مسئله نسبت تحصیل و مهارت و اشتغال دانش آموختگان علوم انسانی

شکل گیری علوم تربیتی در ایران با تاکید بر نقش بنیان گذاران و زمینه های تاریخی و فرهنگی تاسیس آن

دکتر سید روح الله شهابی

۱۳۹۷/۲/۲۹

دکتر شهابی عناوین مورد بحث خود را به شرح زیر ارائه کردند:

- زمینه های فرهنگی - اجتماعی و تاریخی شکل گیری علوم تربیتی در ایران
- پایگاه های این نظریه در ادوار مختلف
- روند توسعه
- مهارت و اشتغال وضعیت فعلی و چشم انداز آینده

ایشان در ابتدا اظهار کردند که در سال ۱۳۱۱ عیسی صدیق به ریاست دارالمعلمین عالی انتخاب شدند. او از آمریکا برگشته و در آنجا تعلیم و تربیت تحصیل کرده بود. پس از انتخاب به ریاست متوجه ضعف های اساسی در برنامه درسی دارالمعلمین می شود. به همین دلیل از سال اول ریاست خود اقدام به تاسیس رشته علوم تربیتی در دانشسرای عالی می کند و رشته علوم تربیتی به این ترتیب متولد می شود.

به اعتقاد این محقق عوامل مختلف اجتماعی - فرهنگی و حتی سیاسی بر تولد این رشته تاثیر گذار بوده است. این عوامل عبارتند از:

- تاسیس دارالفنون

نقش زمینه ای دارالفنون از چند منظر قابل توجه است. رشته های دارالفنون در نگاه اول حاکی از توجه امیرکبیر به داشتن مرکز آموزشی بود که نیازهای طبی، نظامی، فنی و صنعتی کشور را تامین کند. اما دارالفنون سنگ بنای تردید در مبانی و کاربرت علوم سنتی را در جامعه ما بنیان گذاشته است. بنابر این نقش عمده دارالفنون در تاسیس رشته های جدید در این مسئله است که وجه تردید در کاربرت علوم سنتی در جامعه ما داشته است. نقش دیگر دارالفنون این است که در پیدایش قشر اجتماعی جدید در جامعه ما موثر بوده است. طبقه ای از روشنفکرانی را در جامعه تربیت کرد که عمدتاً نگاه نوگرایانه به مسائل مختلف از جمله تعلیم و تربیت داشتند. نقش سوم دارالفنون این است که فی نفسه زمینه مساعد در بنیان گذاشتن نظام های آموزشی جدید در رشته های مختلف داشت.

- اعزام دانشجویان به اروپا عامل زمینه ای دیگر است. از تاسیس دارالفنون تا تاسیس دانشگاه تهران دوره زمانی ۸۵ ساله داریم. در این دوره حکومت در سه مرحله دانشجویان به اروپا اعزام می کند. گروه اول ۴۵ نفر بودند که در رشته هایی اعزام شدند که نیاز جامعه و دربار بود. گروه دوم در سال ۱۲۹۰ شمسی اعزام شدند. در این گروه ۲

نفر انتخاب شدند که بعدها در بنیان گذاشتن علوم تربیتی به عنوان رشته دانشگاهی نقش مهمی در کشور داشتند یعنی دکتر عیسی صدیق و دکتر سیاسی. گروه سوم سال ۱۳۰۷ اعزام شدند. از بین دانشجویان گروه سوم دکتر محمد باقر هوشیار بود که نقش مهمی در بحث ما دارد. او در تثبیت آموزش علوم تربیتی در کشور نقش مهمی داشته است.

در ادامه به اختصار در مورد نقش دکتر عیسی صدیق و دکتر علی اکبر سیاسی توضیح داده می شود. دکتر صدیق از دانشگاه کلمبیا در درجه دکتری تعلیم و تربیت فارغ التحصیل شد. او از دیوبندی استاد راهنمای خود تاثیرات زیادی گرفت. صدیق بعد از بازگشت به ایران و همزمان با ریاست او در دانشسرای عالی عیناً همان کتاب ها و درس هایی را که در آمریکا گذرانده بود به عنوان برنامه درسی علوم تربیتی انتخاب می کند. فرد دومی که در شکل گیری علوم تربیتی در ایران نقش مهمی داشت دکتر سیاسی بود. ایشان در بازگشت به ایران در سال ۱۳۱۷ کتابی می نویسد به نام علم النفس. این کتاب را موضع معرفت شناختی سیاسی عنوان کرد. این دو فرد در تاسیس علوم تربیتی به عنوان رشته دانشگاهی سهم مهمی داشتند.

- عامل سوم تحولاتی است که از تاسیس دارالفنون تا تشکیل مشروطیت اتفاق افتاد. دوره ۵۵ ساله ای است که برخی تحولات مهم در این دوره اتفاق می افتد که نقش پیش زمینه در رشته علوم تربیتی داشت. یکی از این تحولات اندیشه های آموزشی میرزا ملکم خان است. او سه نوع مدرسه را به ناصرالدین شاه توصیه می کند. ۱- مدرسه ابتدایی ۲- فضیله یا متوسطه ۳- عالییه یا آموزش عالی که ذیل وزارت معارف اداره شوند. رشته های خاصی را پیشنهاد می کند از جمله رشته های صنایع، فقه و تعلیم و تربیت.

- عامل چهارم زمینه ای مشروطیت است که حاوی این پیام بود که برای رسیدن به پیشرفت، نیاز به بنیان گذاشتن نهادهای مدنی است که حاکمیت قانون از مهمترین آن است و اساس آن هم نیز تعلیم و تربیت ملی و پیشرفته است. اثرگذاری دوم مشروطیت وضع قانون جدید در اعزام دانشجو به اروپا بود. آنچه از این قانون برداشت می شود این است که انتقال کانون علم و دانش باید از خارج کشور به داخل کشور انجام شود. شاهد این موضوع هم اعزام دکتر صدیق و سیاسی با مصوبه این قانون به اروپا بود تا دانش تعلیم و تربیت نوین را وارد کشور کنند.

در ادامه بحث به توسعه کمی پرداخته می شود.

از سال ۱۳۶۹ جهش ناگهانی در ظرفیت این رشته اتفاق افتاد و از سال ۱۳۸۴ دوباره این جهش دیده می شود. سال ۱۳۴۸ در نخستین سال بررسی، ۱۳۰ دانشجو علوم تربیتی و در سال ۱۳۹۵ حدود ۲۴۰۰۰ دانشجو در این رشته مشغول به تحصیل بودند.

بحث دیگر مسئله اشتغال این دانشجویان است. با حجم زیاد جذب دانشجویان وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان را مهم می کند. وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان کشورهای دیگر متفاوت است. در سال ۲۰۱۲ در کشور مصر ۳۴ درصد از جهت فارغ التحصیلان بیکار بودند. در اندونزی حدود ۸ درصد از فارغ التحصیلان بیکار بودند. در کشورهای پیشرفته برعکس بود. در سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۰ تعداد بیکار تحصیل کرده حداکثر به ۵ درصد رسید. در مورد علوم تربیتی در کشور ایران بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ حدود ۹ درصد است. در علوم تربیتی این عدد نسبت به رشته های دیگر عدد خوبی است. مثلاً در علوم کامپیوتر ۴۱ درصد و در فیزیک ۲۷ درصد است. در مجموع بحث مهارت

و اشتغال رشته علوم تربیتی اهمیت زیادی می تواند داشته باشد. در پایان برای ارتقای شانس استخدام این فارغ التحصیلان پیشنهادی ارائه می کنم.

۱- راه اندازی نظام دستیاری به جای نظام کارورزی

فرهنگ کار پاره وقت داوطلبانه با هدف افزایش مهارت در کشور نداریم. کارورزی می تواند این موضوع را فرهنگ سازی کند که به شکل پاره وقت و داوطلبانه فارغ التحصیلان در جایی مشغول به کار شوند تا دانش و مهارت کافی در مسئله ای پیدا کند تا بعد به خود اشتغالی مشغول شود.

۲- توسعه راهبردها در شغل یابی

توسعه شبکه دوستی از مهمترین راهبردها برای اشتغال است. در کشور ما هم شبکه دوستی مهم است.

۳- آموزش کارآفرینی همراه با بازاریابی در دانشگاه ها است.

۴- تغییر نگرش نسبت به اشتغال بسیار مهم است. در نمونه ایرانی اولویت اشتغال به مشاغل دولتی است نه بخش خصوصی. در مصاحبه ای کیفی بعضی از مصاحبه کنندگان تمایل به اشتغال در بخش دولتی داشتند. اگر تغییر نگرش روی دهد حائز اهمیت است.

۵- مسئله یابی پژوهش در علوم انسانی و به ویژه علوم تربیتی است. به عنوان و کیفیت پایان نامه ها عمدتاً مسائل معطوف به کاربرد در آن کم دیده می شود. اگر مسائل کاربردی در عنوان پایان نامه ها لحاظ شود و دانشجو بعد از فارغ التحصیلی در همان حوزه مشغول به کار شود.

۶- توسعه بنگاه های تجاری تحت مالکیت دانشگاه ها و پژوهشگاه ها است.

۷- زمینه های شغلی رشته های مختلف علوم انسانی بیشتر شود. دانشجویان علوم انسانی باید بدانند که در چه حوزه هایی امکان استخدام و کار وجود دارد.

در علوم تربیتی حدود ۵۰ زمینه شغلی می توان فهرست کرد مانند طراح آموزش الکترونیکی و ...

این سخنرانی با طرح پرسش هایی از سوی حاضران جلسه و پاسخ به آن پایان پذیرفت.